

LEGISLATÍVA V RASTLINOLEKÁRSKEJ STAROSTLIVOSTI S DÔRAZOM NA LESNÍCKU PROBLEMATIKU

František HRDINA

V súvislosti s právom európskej únie bola aproximovaná Smernica EÚ č. 2000/29 ES o ochranných opatreniach proti zavlečeniu škodlivých organizmov pre rastliny a rastlinné produkty do Spoločenstva a proti ich rozšíreniu v Spoločenstve.

Novela zákona NR SR č. 285/95 Z.z. o rastlinolekárskej starostlivosti bola potrebná, pretože neaproximovala platnú smernicu EÚ č. 2000/29 ES. Medzi problematikou, ktorá chýbala v našej legislatíve bola registrácia výrobcov, vývozcov a dovozcov rastlín (živé rastliny a ich časti, vrátane plodov, okrem osiva), rastlinných produktov (nespracovaný alebo spracovaný materiál jednoduchým spôsobom, tak že už nie je schopný ďalšieho rastu alebo rozmnožovania), ako aj predmetov, ktoré môžu byť nositeľmi škodlivých organizmov.

V októbri 2001 bol NR SR schválený zákon č. 471/01 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon NR SR č. 285/95 Z.z. o rastlinolekárskej starostlivosti.

V zmysle zákona podľa § 3 každý, kto vlastní alebo užíva (obhospodaruje) lesné pozemky a uvádza do obehu (rozumie sa ponúkanie na účely predaja, predaj a obchodné skladovanie, vrátane dovozu, prevozu alebo vývozu) alebo používa prípravky na ochranu rastlín, je povinný najmä:

- dodržiavať primerané opatrenia na predchádzanie výskytu škodlivých organizmov, na ich likvidáciu a zamedzenie ich šírenia,
- chrániť rastliny a rastlinné produkty pred výskytom škodlivých organizmov,
- oznámiť orgánu rastlinolekárskej starostlivosti (sú to: MP SR, ÚKSÚP, okresný a krajský úrad, LVÚ) výskyt škodlivých organizmov a príznaky napadnutia alebo poškodenia škodlivými organizmami,
- používať len registrované prípravky na ochranu rastlín,
- oznámiť povereným zamestnancom ÚKSÚPu (fytoinšpektorom), že použil osivá alebo sady z dovozu na účely ďalšieho množenia,
- umožniť na účely vykonania kontroly zdravotného stavu rastlín alebo rastlinných produktov fytoinšpektorom vstup na pozemky alebo do prevádzkových priestorov,
- umožniť bezodplatný odber vzoriek rastlín, rastlinných produktov, pôdy a prípravkov na ochranu rastlín v rozsahu potrebnom na vykonanie kontroly.

Každý kto obhospodaruje lesné pozemky na účely podnikania a používa prípravky na ochranu rastlín je povinný viesť evidenciu spotreby prípravkov na ochranu rastlín a na základe výzvy predložiť túto evidenciu po dohode medzi ÚKSÚP a LOS do 15 . februára na LVÚ LOS Banská Štiavnica.

Podľa § 3a, tohto zákona právnické alebo fyzické osoby, ktoré uvádzajú do obehu alebo pestujú rastliny a spracúvajú rastlinné produkty, ako aj predmety, ktoré môžu byť nositeľmi škodlivých organizmov podliehajúce sústavnej rastlinolekárskej kontrole, (dohľad nad dodržiavaním povinností ustanovených zákonom) sú povinné registrovať sa.

Ministerstvo pôdohospodárstva SR vyhláškou č. 41/2002 Z.z. zo 17. decembra 2001 ustanovilo podrobnosti o výkone rastlinolekárskej starostlivosti.

Podľa § 1 Vyhlášky, sústavnej rastlinolekárskej kontrole podliehajú rastliny a ich produkty uvedené v prílohe č. 1. V tejto prílohe z lesníckej problematiky sú uvedené v bodoch 1.8 až 2.1.

Registrácii podľa bodu 1.8 podliehajú výrobcovia (spracovatelia) drevnej suroviny, ktorá pochádza úplne alebo čiastočne z rastlín gaššana (okrem odkôrneného dreva), platanu (vrátane dreva opracovaného) a ktoré sú uvádzané do obehu vo forme palivového dreva, štiepkov, surového dreva, fošní, dosiek a pod.

Registrácii podľa bodu 1.9 podlieha i výrobca samostatnej kôry z gaššana.

Ďalej podľa bodu 2.0 registrácii podliehajú osoby, ktoré pestujú, vyrábajú alebo uvádzajú do obehu rastliny v rámci podnikania, okrem rastlín, ktoré sú pestované oddelene na účel uvádzania do obehu výhradne konečnému spotrebiteľovi.

Kto je konečný spotrebiteľ? Pri posudzovaní záležitosti na spôsobe ďalšieho použitia rastliny a druhu rastliny. Ak výrobca dodáva rastliny uvedené v bodoch 2.1 do veľkoobchodov (Bau-max), maloobchodov (kvetinárstva, záhradkárske potreby a p.), ktoré sú upravené tak, že je zrejmé, že sú určené konečnému spotrebiteľovi (napr. malé balenia) nemusí byť registrovaný.

Ak sú rastliny uvedené v bode 2.1 ako rastliny borovice, duglasky, jedle, jedľovca, smreka, smrekovca, duba, gaššana, platanu, topoľa, dodávané pre osoby, ktoré z nich ďalej pestujú rastliny, tzn. že sa profesionálne zaoberajú rastlinnou výrobou, musia byť registrované.

Ak pri obchodovaní nie je jasné, či sú rastliny určené pre konečnú spotrebu alebo pre konečného spotrebiteľa (osobu, ktorá sa profesionálne nezaobera rastlinnou výrobou) alebo ak pri pestovaní nie je možné zaručiť oddelenie rastlín určených pre konečného spotrebiteľa od ostatnej produkcie, musia byť výrobcovia týchto rastlín vždy registrovaní. Výrobca lesných sadeníc pre vlastnú spotrebu (na výsadbu, podsadbu lesa) aj v rámci svojho urbáriátu nemusí byť registrovaný.

Pri dovoze osiva a sadiva a dovoze rastlín určených na pestovanie (t. j. rastlín, ktoré sa už pestujú a ktoré sa majú po premiestnení na iné stanovište naďalej pestovať alebo sa nepestujú a po premiestnení na iné stanovište sa majú pestovať – odrezky, sadenice) ako sú brest, breza, buk, céder, gaštan, hloh, ihličnany, jarabina, javor, lieska, lipa, orech, platan, topol, vrbica, fytoinšpektor skontroluje správnosť a úplnosť dokladov, ktoré sprevádzajú zásielku. Ponechá si originál fyto certifikátu a povolí prepravu zásielky do miesta vykládky v režime tranzitu do vnútrozemia a potvrdí to v sprievodných dokladoch. Celá zásielka musí byť uskladnená oddelene, v jednom karanténnom sklade a v pôvodných obaloch. Fytoinšpektor môže rastliny alebo rastlinné produkty uvoľniť do režimu voľného obehu až po oznámení negatívneho výsledku laboratórnych rozborov. Dovozca oznámi fytoinšpektorovi v mieste vykládky dovoz zásielky a pri jej vykládke oznámi aj obec, lokalitu pestovateľa a výmeru pozemku, na ktorom bude osivo, sadivo alebo uvedené rastliny pestované. Všetky zmeny nahlásených údajov oznámi dovozca alebo pestovateľ fytoinšpektorovi. Fytoinšpektor vykoná po dobu najviac dvoch vegetačných období následnú rastlinolekársku kontrolu rastlín pestovaných z tohto dovozu. Do ukončenia tejto kontroly sa tieto rastliny alebo rastliny z nich vypestované nemôžu ďalej premiestňovať.

Registrované právnické alebo fyzické osoby sú povinné:

- oznámiť kontrolnému ústavu skončenie, obnovenie alebo zmenu činnosti pre ktorú sú registrované;
- vykonávať prehliadky rastlín v termínoch a spôsobom, ktorý určí fytoinšpektor;
- viesť evidenciu a uchovávať doklady o pôvode rastlín a na základe výzvy ich predložiť fytoinšpektorovi;

- plniť pokyny kontrolného ústavu týkajúce sa starostlivosti o zdravotný stav rastlín, hodnotenia ich zdravotného stavu a zabezpečenia ich totožnosti.

Kontrolný ústav môže zrušiť registráciu právnickej alebo fyzickej osoby, ak závažne poruší predchádzajúce povinnosti resp. požiadava o zrušenie registrácie.

V zmysle novely zákona NR SR č. 471/01 Z.z. podľa § 5 fytoinšpektori vykonajú kontrolu právnických a fyzických osôb, kontrolu výroby, spracovania a uvádzania do obehu rastlín vrátane dokladov. Ďalej kontrolný ústav môže zakázať, obmedziť alebo určiť spôsob pestovania, zberu, pozberovej úpravy, uvádzania do obehu, priemyselného spracovania a nového použitia rastlín ako aj spracovania a iného použitia rastlín, ako aj vyhlásiť opatrenia na predchádzanie výskytu a šírenia škodlivých organizmov.

Sústavnú rastlinolekársku kontrolu vykonávajú fytoinšpektori podľa potreby, najmenej však raz za rok a to na miestach pestovania rastlín, ich skladovania, uvádzania do obehu alebo kde sa s nimi inak manipuluje.

Žiadateľ o registráciu výrobcu, predajcu, kontrolnému ústavu predkladá žiadosť o registráciu s príslušnými dokladmi uvedenými vo vyhláške, ktorý overí ich úplnosť a pravdivosť a vydá osvedčenie (rozhodnutie) o zápise do registra výrobcov.

Registrovaná osoba musí mať reálny plán umiestnenia pestovania rastlín, ich skladovania, musí uviesť evidenciu výroby, nákupu, predaja, musí byť dostupná pre kontakt s fytoinšpektorom, musí byť schopná sama vykonávať prehliadky zdravotného stavu rastlín a rastlinných produktov.

Vyhláška č. 41/2002 Z.z. v prílohe 11 ustanovuje, ktoré rastliny a ich produkty je z niektorých krajín zakázané dovážať a prevážať na a cez územie SR.

Z neeurópskych krajín, Portugalska a Turecka je zakázané dovážať rastliny borievky, borovice, cédra, cyprušteka, duglasky, jedle, jedľovca, smreka a smrekovca, okrem plodov a osiva, ďalej samostatnú kôru ihličín.

Z neeurópskych krajín rastliny duba a gaštana s listami okrem plodov a osiva.

Zákaz dovozu samostatnej kôry gaštana z európskych krajín s výskytom *Cryphonectria parasitica* a z neeurópskych krajín.

Zo severoamerických krajín je zakázané dovážať rastliny topol'a s listami, samostatnú kôru duba (okrem duba korkového), javora cukrodarného. Z krajín amerického kontinentu je zakázané dovážať samostatnú kôru topol'a.

Všetky rastliny určené na pestovanie vrátane osív musia byť sprevádzané pri dovoze na Slovensko rastlinolekárske osvedčením (fytocertifikátom), z lesných osív je to iba dub, časti rastlín gaštana, topol'a, ihličiny, dub, javor cukrodarný pôvodom zo Severnej Ameriky, samostatná kôra ihličín, gaštana, topol'a, javora cukrodarného a duba.

Ďalej fytocertifikát musí mať drevo, ktoré pochádza úplne alebo čiastočne z rastlín

- a) gaštana
- b) duba, gaštanu a javora cukrodarného pôvodom zo Severnej Ameriky
- c) platanu vrátane opracovaného dreva
- d) borovice vrátane opracovaného dreva
- e) ihličín okrem dreva borovice pôvodom z neeurópskych krajín, z Portugalska a Turecka
- f) topol'a pôvodom z krajín amerického kontinentu

a toto drevo je dovážané alebo prevážané ako : palivové drevo, štiepky, fošne, dosky, hranoly a pod.

Ostatné surové drevo ihličnaté a listnaté, rezivo, drevené obaly a pomocné drevo pri uložení zásielky pochádzajúce z Európy nesmie mať pod kôrou alebo v kôre živé štádia podkôrného hmyzu, na povrchu sa nesmú vyskytovať čerstvé drvinky od podkôrného (hnedá farba) alebo drevokazného (bledá farba) hmyzu. Na povrchu kmeňov sa nesmú vyskytovať vaječné znášky motýľich škodcov. Prípustnou odchýlkou je výskyt druhov hmyzu žijúcich v odumretej kôre.

Pri kontrole v rámci registrácie bude potrebné predložiť nasledovné podklady (splnenie osobitných požiadaviek) k druhom rastlín, ktoré sú určené na pestovanie:

- Borovica – v mieste pestovania alebo v jeho bezprostrednom okolí sa za posledné úplné vegetačné obdobie nezistili žiadne príznaky parazitov na ihličí ihličín *Scirrhia acicola* (De-arn.) Seggers a *Scirrhia pini* Funk et Parker.
- Borovice, duglasky, jedle, jedľovca, smrek a smrekovec – v mieste pestovania alebo v jeho bezprostrednom okolí sa za posledné úplné vegetačné obdobie nezistili žiadne príznaky hnedoporky (*Melampsora medusae* Thumen) a rastliny boli úradne skontrolované a nezistili sa príznaky napadnutia rastlín háďatkou *Bursaphelenchus xylophilus* (Steiner et Buhner) Nickle et al.
- Dub a gaštan – rastliny pochádzajú z oblastí bez výskytu rakoviny gaštana (*Cryphonectria parasitica* /Murrill/ Barr).
- Platan určený na pestovanie – rastliny pochádzajú z oblasti bez výskytu odumierania platanov (*Ceratocystic fimbriata* f. sp. *Platani* Walter).
- Rastliny topol'a určené na pestovanie – v mieste pestovania alebo v jeho bezprostrednom okolí sa za posledné úplné vegetačné obdobie nezistili žiadne príznaky hnedospórky (*Melampsora medusae* Thumen).
- Rastliny s koreňmi určené na pestovanie; pestované vo voľnej pôde – na mieste pestovania sa nevyskytuje bakteriálna krúžkovitosť zemiaka (*Clavibacter michiganensis* subsp. *se-podonicus* /Spieckermann et Kotthoff/Davis et al.), háďatka /*Globodera pallida* (Stone) Behrens a *Globodera rostochiensis* (Wolvenweber)Behrens) a rakovinovec zemiakový (*Synchytrium endobioticum* (Schilbersky) Percival/.
- Pôda a iné pestovateľské substráty prilepené alebo pripojené k rastlinám – pochádzajúce z oblasti bez výskytu škodlivého organizmu *Diabrotica virgifera* L Conte alebo z pozemkov, na ktorých sa za posledné tri úplné vegetačné obdobia nepestovala kukurica.
- Stromy a kríky určené na pestovanie, okrem osiva a rastlín vo forme pletivových kultúr, pôvodom z iných ako európskych a stredozemných krajín:
 - a) sú bez rastlinných zvyškov, kvetov a plodov,
 - b) pestovali sa v škôlkach,
 - c) vo vhodných termínoch a pred vývozom sa kontrolovali, pričom sa nezistili príznaky ich napadnutia škodlivými baktériami, vírusmi a vírusom podobnými organizmami, ako aj výskyt škodlivých druhov háďatiek, hmyzu, roztočov a húb a príznakov ich napadnutia týmito organizmami, alebo boli ošetrené proti týmto organizmom.

Ing. František HRDINA

Ústredný kontrolný a skúšobný ústav poľnohospodársky
Hanulova 9A
844 29 Bratislava
e-mail: <uksup@internet.sk>